

Kriminalitetskontroll — baserad på tro eller vetande?¹

Av professor JANNE FLYGHED

Inledning

För det absoluta flertalet är det en självklarhet att brottslighet, i synnerhet grov sådan, ska bekämpas. Hur detta görs på bästa sätt råder det däremot delade meningar om. Vilka metoder är de mest lämpliga för att brottsligheten ska hållas på en acceptabel nivå? Och hur lyckas vi åstadkomma effektiv brottsbekämpning och samtidigt upprätthålla fundamentala medborgerliga fri- och rättigheter och rättssäkerhetskrav? Det borde vara en lika stor självklarhet att de åtgärder som vidtas är baserade på kunskap och inte på tro och from förhoppning. I synnerhet när det gäller att hålla balansen på den rättsstatliga linan krävs det bra beslutsunderlag; bra kunskap om såväl hotens omfattning som motåtgärdernas effekt. Men ofta lyser sådant underlag med sin frånvaro.

Vi vet en hel del om kriminaliteten och dess utveckling, såväl beträffande dess volym och struktur som utvecklingen över tid. Däremot vet vi väldigt lite vad som är effektiv brottskontroll, i synnerhet effektiva polismetoder. Ofta saknas det kunskap om betydelsen av nya tvångsmedel, i synnerhet hemliga sådana. Dels brister det beträffande utredningar innan nya metoder införs, dels brister det beträffande utvärderingar efter det att de väl införts. Detta är inget unikt svenskt. Det brister i sådan kunskap även internationellt, vilket är märkligt då detta är helt centralt när de brottsbekämpande myndigheternas begränsade resurser, främst polisen, ska fördelas. Vidare finns det anledning att fråga sig vilka belägg som presenteras för de hotbilder som tas fram. Dåligt underbyggda hotbilder kan även de leda till missriktade motåtgärder. Prioriteras fel metoder och fel hotbilder är risken stor att antalet brottsoffer tvärt emot intentionerna ökar istället för minskar. Det handlar således inte enbart om negativa konsekvenser för den personliga integriteten och den polisiära effektiviteten, utan även om medborgarna utsatthet för brott. I förlängningen har detta stor betydelse för såväl polisens som det politiska systemets legitimitet.

Ska nya integritetskränkande metoder införas måste ett antal grundläggande kriterier vara uppfyllda. Om inte så riskerar vi en ex-

¹ Arbetet med denna artikel har genomförts inom ramen för projektet *Kriminalpolitikens internationalisering och dess konsekvenser*, finansierat av Krisberedskapsmyndigheten.

pansion av kontroll och övervakning som leder till ökade integritetskränkningar utan att brottsbekämpningen blir effektivare.

1. Hotrekvisitet. Finns det några uppgifter om att nya eller gamla hot fått ökad aktualitet? Existerar det några tillförlitliga och kontrollerbara belägg?
2. Skaderekvisitet. Hur stor blir skadan om hotet realiseras?
3. Effektivitetsrekvisitet. Finns det belägg för att motmedlet är effektivt mot det aktuella hotet? Och står i så fall effektiviteten i proportion till kostnaden?
4. Proportionalitetsrekvisitet. Är det med avseende på hot och skada en proportionerlig integritetskränkning?

Vid resonemang om grov organiserad brottslighet, politisk terrorism och liknande, är skaderekvisitet det minst problematiska. Det är ingen tvekan om att om dessa hot verkligen realiseras, leder de oftast till stor skada. De andra tre är mer problematiska. De förmodade hoten är centrala i diskussioner om integritetskränkningar. Går det inte att svara ja på fråga 1 ska inga nya metoder införas. Men även om alla tre inledande frågor besvaras med ja, återstår att överväga om åtgärden är förenlig med proportionalitetsprincipen. Det är inte säkert att en metod ska införas enbart därför att den visat sig vara effektiv. Även om det skulle framkomma att exempelvis tortyr var en framgångsrik metod,² så är detta inte förenligt med grundläggande rättsstatsprinciper. En grundläggande fråga vid beaktande av proportionalitetskriteriet är om det är en rimlig kränkning av den personliga integriteten.

Hotfulla bilder

Hur hotbilderna konstrueras och framställs har avgörande betydelse när man överväger att införa integritetskränkande tvångsmedel. Hotbilder är konstruktioner av möjliga framtida hot. Syftet är att skaffa kunskap för god beredskap, såväl för att förhindra att hoten blir verklighet som att minimera skadeverkningarna om de skulle realiseras. Dessa kartor över framtiden ger även legitimitet åt vidtagna kontrollåtgärder. Dagens hotbildsdiskussioner handlar ofta om såväl teoretiskt som empiriskt svårgripbara begrepp. Vanligt förekommande komponenter är "gränsöverskridande", "internationell" och "organiserad" brottslighet. Svårigheterna med det sistnämnda begreppet, organiserad brottslighet, påtalas i en stor tysk undersökning. Där framkommer att "the term organized crime cannot, as previously supposed, be used to identify a particular form of criminality. It is much rather the case that, under this heading, a new approach to investigation and prosecution has developed that deviates in certain impor-

² Då det i detta sammanhang endast handlar om att illustrera ett hypotetiskt resonemang, förbigås alla de invändningar som även går att göra mot tortyr utifrån effektivitetssynpunkt.

tant aspects from traditional criminal proceedings, and that is inadequately regulated by the Code of Criminal Procedure".³

Men att hoten är diffusa innebär inte att de uppfattas som mindre allvarliga. Att de är svåra att precisera, och därmed belägga, kan tvärtom ses som ett tecken på deras farlighet. Hotbildskonstruktionerna kan även ha outtalade syften, t.ex. att rättfärdiga organisationers existens och verka för att organisationen bör tilldelas mer resurser. Andra underliggande motiv kan vara att avleda uppmärksamheten från något annat, för tillfället känsligare problem. Framhållande av hot kan även vara enande. Det är identitetsskapande samt främjar solidaritet och sammanhållning. I svåra tider tjänar endimensionella fiendebilder som utmärkta redskap för att definiera t.ex. nationens identitet. Starkt förenklade fiendebilder har ofta större effekt än mer sofistikerade. Sådana outtalade syften leder till att hot och risker överskattas. Hotbildskonstruktörerna har därtill en tendens till att hellre övervärdera riskerna än undervärdera dem. Hotbildsanalysens inre logik bidrar därför till en normalisering av exceptionella hot och risker. Alltför sällan skärskådas dessa framtidsscenario i efterhand för att utröna hur riktiga de visade sig vara.

Konkreta exempel

Vad finns det då för belägg för de hotbilder som presenteras? På vilken empirisk grund vilar de scenarion om framtida brottslighet som ritas upp? 1997 gjorde jag en mindre studie av tre hotbilda-beskrivningar om öststatsbrottslighet framtagna av svensk polis mellan 1993 och 1996.⁴ Jag letade efter påståenden som pläderade för eller mot invasion av grov öststatsrelaterad brottslighet i Sverige. Ytterligare en studie gjordes fem år senare av tre andra hotbilda-rapporter framtagna inom polisen 1998–2000. Då gällde det risk för massinvasion av flyktingar från Irak.⁵ Innehållsanalysen i båda fallen baserades på en påståendehierarki i fem steg, från ytterst bristfälligt underbyggda påståenden (A) till välunderbyggda (E).

³ Kinzig, Jörg, Regarding Organized Crime, s.53, Max Planck Research nr.2/2005. Bundeskriminalamts tidigare vicepresident, Bernhard Falk har redovisat en liknande uppfattning när han varnade för att använda begrepp i brotts-sammanhang som inte hade förankring i lagstiftningen och "organiserad brottslighet" menade han var ett sådant begrepp. Falk, Erfassung, Beschreibung und Analyse von Organisierte Kriminalität, s.127–148 i Organisierte Kriminalität, BKA-Forschungsreihe, band 43, 1997.

⁴ Följande tre dokument analyserades: 1. RPS' hotbilda-analys 1993 (Framtids- och omvärldssekretariatet, VKA-190-1596/93); 2. Rikskriminalpolisens kriminalunder-rättelsetjänst, *Narkotika- och dopingsituationen i Sverige* (årsrapport 1996); 3. Rapporten *Öststatsrelaterade brott i Stockholms län* (Projektgruppen mot Öststatsbrottslighet, Polismyndigheten i Stockholms län, Länskriminalpolisen/underrättelse-enheten).

⁵ Rapport 1998:10, Irakinvandringen till Sverige, RKP/KUT; Rapport 1999:19, Illegal invandring — människosmuggling från Jugoslavien till Norden, RKP/KUT; Rapport 2000:13, Nordiskt analysprojekt — Illegal invandring och människosmuggling av irakiska medborgare till nordiska länderna, RKP/KUT.

A. Vaga ogrundade påståenden. Påståendena är baserade på antaganden utan hänvisning till källa. Det framgår t.ex. inte vilken typ av brottslighet det gäller.

B. Inga empiriska belägg. Påståendet är delvis tydligt, det framgår t.ex. vilka länder det gäller, typ av brottslighet etc., men det finns inga siffror som stöder de påståenden som framförs.

C. Inga kontrollerbara källor. Påståendet grundar sig på empiriska bevis men det anges inga kontrollerbara källor. Därmed går det inte att kontrollera de empiriska beläggens tillförlitlighet.

D. Ingenting att jämföra med. Tydligt påstående, siffror och tillförlitliga källor, men det finns ingen ytterligare statistik att jämföra med. Därför svårt att avgöra om det skett någon förändring över tid, ökning eller minskning eller status-quo. Svårt uttala sig om eventuella trender.

E. Ideal. Klart och tydligt påstående som grundar sig på jämförbara, empiriska bevis och med angiven kontrollerbar källa.

Analysen av dokumenten rörande öststatsrelaterad brottslighet visade att samtliga påståenden pläderade för en invasion av sådan brottslighet och så gott som uteslutande baserades de på generella antagande och svepande formuleringar. Inte ett enda påstående uppfyllde kravet för den ideala kategorin, d.v.s. klart och tydligt påstående grundat på jämförbara, empiriska bevis och med angiven kontrollerbar källa. I den andra delstudien om illegal invandring och människosmuggling var kategorierna B och C de absolut dominerande. Där hamnade 107 av totalt 133 påståenden. Endast fyra stycken klassades som ideala (kategori E). Totalt i de båda studierna var det inte mer än drygt tio procent av samtliga 189 påståenden i de sex dokumenten som baserades på empiriska belägg och kontrollerbara källor.⁶

Effektivt?

Nästa fråga, vad finns det för belägg för att de föreslagna motmedlen får avsedd effekt? Vad det gäller effektiviteten av hemlig teleavlyssning har det utvärderande kriteriet redovisats i den redogörelse rikspolisstyrelsen avgett till regeringen. Där har man ställt frågan om åtgärden haft betydelse för utredningen. Med andra ord ett ytterst vagt kriterium, något som således borde vara lätt att uppfylla. Ändock ligger andelen fall där det svaras ja på frågan under 50 %. Det innebär att i drygt hälften av fallen har åtgärden inte haft någon betydelse alls.

⁶ För en utförligare redovisning se Flyghed, Janne, Crime-Control in the Post-Wall War: The Menace of Security, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 6 (2) 2005, s.165–182.

En omdebatterad fråga är effektiviteten av hemlig rumsavlyssning (buggning). Denna metod är integritetskränkande inte bara på grund av själva avlyssningen. Därtill kommer att åtgärden oftast kräver att polisen bryter sig in för att placera utrustningen i den lägenhet eller lokal som ska avlyssnas. Och detsamma gäller när utrustningen ska tas bort efter avslutad operation. En annan skillnad mot hemlig teleavlyssning är att mängden överskottsinformation, sådan information som inte omfattas av tillståndet att avlyssna, är avsevärt mycket större och att betydligt fler icke misstänkta personer kommer att avlyssnas. Trots att metoden använts i flera andra länder saknas det systematiska utvärderingar av buggning som brottskontrollerande metod.

Vid det av justitiedepartementet arrangerade rättssymposiet på Häringe slott 2006, påtalade dock Anders Eriksson att en sådan utvärdering gjorts vid det tyska Max Planck-institutet och att det där framkommit att buggningsåtgärden varit betydelsefull i 30 procent av fallen. Mitt önskemål om att få reda på vilken utredning det rörde sig om besvarades per mail några veckor senare. Där framgick att resultaten från den del av undersökningen inte var offentliga. "Bl.a. har de siffror som jag nämnde vid konferensen ännu inte offentliggjorts."⁷ Strax därefter fick jag tag på en utvärdering gjord vid just Max-Planck-institutet av buggningens effektivitet. Möjligen är det den rapport som Anders Eriksson syftat på. Där nämns att buggningen varit framgångsrik i 30 % av fallen, men att åtgärden endast i 7 % av fallen varit av direkt avgörande betydelse för utredningen. I 19 % av fallen har det "endast rört sig om indicier som inte varit bevisdugliga". Ytterligare ett antal fall (15 %) har åtgärden betecknats som indirekt framgångsrik då den möjliggjort vidare avlyssning. I övriga fall har buggningen betecknats som helt verkningslös, misslyckats på grund av tekniska problem eller fått avbrytas då den avslöjats av den/de avlyssnade.⁸ Kontentan av denna utvärdering visar således på att buggningen haft avgörande betydelse i mindre än 10 procent av fallen.

Normalisering

Det finns risk för att bristfälligt underbyggda exceptionella hotbilder efter hand normaliseras. De trummas in som sanning trots att det saknas belägg. Därmed skapas ett permanent krisläge vilket legitimerar ytterligare repressiva insatser i form av mer polis, hårdare straff och nya polismetoder. Jag har kallat detta för *normalisering av det exceptionella*.⁹

⁷ E-mail från Anders Eriksson 9 november 2006.

⁸ Meyer-Wieck, Hannes, Rechtswirklichkeit und Effizienz der akustischen Wohnraumüberwachung nach §100c Abs. 1 Nr.3 StPO, Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht.

⁹ Se vidare Flyghed, J. (red.), Brottsbekämpning — mellan effektivitet och integritet. Lund: Studentlitteratur 2000 samt Flyghed, J, Normalising the exceptional — the case of political violence, Policing and Society 13 (1) 2003, s. 23–41.

Mycket tyder på att såväl tvångsmedelsarsenalen som tillämpningen av dessa tvångsmedel tenderar att utvidgas. De inrättas för att användas mot grov och mycket ovanlig brottslighet, och ofta vid exceptionella situationer. Men när de väl introducerats glider de längs ett sluttande plan för tillämpning mot allt lindrigare brottslighet. Det går sällan åt andra hållet, det vill säga att ett tvångsmedel tas ur bruk därför att den ursprungliga hotbilden försvunnit.

Normaliseringen av det exceptionella kan delas in i två huvudtyper: *hotbildsnormalisering* och *medelnormalisering*. Den första typen av normalisering har sin grund i ovanliga och spektakulära händelser. Sådana händelser har stort sensationsvärde och får därmed stor massmedial belysning. Den så kallade vardagsbrottsligheten, den absolut vanligast förekommande brottsligheten, blir i det enskilda fallet sällan intressant ur mediasynpunkt. Den grova brottsligheten, i synnerhet våldsbrottslighet med extrema inslag, har däremot en dramatik som passar utmärkt för löpsedelsformatets korthuggna formuleringar och mittuppslagens fotografiska estetik. Medelnormaliseringen, som syftar på metoderna i polisarbetet, kan ske genom att tillämpningen av ett inrättat medel på lagstiftarnas initiativ expandera utöver de ursprungliga intentionerna. Två svenska exempel är 1952 års lag (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål samt den terroristlag som infördes 1973, numera lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. I båda fallen har lagens tillämpningsområde expanderat. Då det handlade om avsteg från traditionella rättsprinciper, kom dessa lagar att gälla endast ett år i taget, det krävdes med andra ord nytt riksdagsbeslut för förlängning varje år. Men denna rättssäkerhetsgaranti har blivit en chimär. I det sistnämnda fallet har lagen sedan 1989 blivit permanent¹⁰, och i det förstnämnda har lagen de senaste 54 åren i det närmaste slentrianmässigt förlängts år efter år.¹¹ För att slutligen göra något åt detta förhållande har det nu kommit förslag om att göra denna lag permanent då den enligt polisen, i synnerhet säkerhetspolisen, uppgetts vara användbar.

En annan typ av medelnormalisering är att polisen i sin praktik tänjer på gränserna för det tillåtna. I det sistnämnda fallet riskerar lagstiftningen att komma på efterkälken, vilket i sin tur kan leda till legalisering i efterhand, d.v.s. en rättslig anpassning till en praktik som etablerats i den gråzon som polisens tvångsmedelsanvändning ofta bedrivs i.

Det finns fem huvudsakliga aktörer i tvångsmedlens expansionsprocess: Polisen, politikerna, kontrollindustrin, media och experterna. Samtliga har på olika sätt inflytande över hur brottsbekämpningen

¹⁰ Se vidare Ribbing, A, Sveriges terroristbestämmelser, i Flyghed (red) *Brottsbekämpning — mellan effektivitet och integritet*. Lund: Studentlitteratur 2000.

¹¹ Se vidare kap. 3 i Flyghed, *Brottsbekämpning — mellan effektivitet och integritet*. Lund: Studentlitteratur 2000.

ska utformas. De tre förstnämnda har som uttalat syfte att uppnå en effektivare kontroll av brottsligheten. Massmedia har främst en kommunicerande roll. Experterna förväntas stå för sakkunskap. Men det handlar inte enbart om effektiv brottsbekämpning när nya kontrollmetoder införs. Här finns såväl uttalade (extern rationalitet) som outtalade intressen (intern rationalitet), där det förstnämnda inte alltid sammanfaller med det sistnämnda.

Tabell 1: Aktörernas externa respektive interna rationalitet

Aktör	Extern rationalitet	Intern rationalitet
Politiker	Bekämpa brott	Lag som symbol för handlingskraft
Polis	Bekämpa brott	Organisationsexpansion, mer resurser
Kontrollindustri	Effektiv kontroll av brott och brottsling	Öka branschens betydelse, maximera profiten
Media	Förmedla information	Lösnummerförsäljning, maximera profiten
Experter	Inhämta och förmedla ny kunskap	Uppmärksamhet, bli citerad, karriärkliv

1. *Politikernas* uttalade syfte med kriminalpolitiken är att bekämpa brott. Målet är att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Men politikerna använder också lagstiftningens symbolfunktion för att visa sina väljare att de besitter handlingskraft. Kriminalpolitiken är en arena som uppfyller de nödvändiga rekvisiten för sådana manifestationer.

2. Till *polisens* huvuduppgifter hör att bekämpa brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Detta utgör den externa rationaliteten. Den interna rationaliteten är att de av organisationsegoistiska skäl ständigt ligger på för att expandera verksamheten och få mer resurser. Det uppstår lätt en växelverkan mellan åtgärder för att bekämpa brott och bevarande av den organisation som uppstått i denna kamp. För att legitimera organisationens fortlevnad hänvisas till nya hotbilder som kräver mer tvångsmedel. Denna organisationsrationalitet är inget unikt för polisen utan gäller alla byråkratier. Det ställs också krav från omgivningen på organisationen, för polisens del oftast krav på bättre effektivitet.

3. Den *privata kontrollindustrins* externa rationalitet är en strävan efter effektiv kontroll av brott och brottslingar. Men den vill också maximera sina marknadsandelar samt öka intresset för att allt fler områden i samhället övervakas och kontrolleras. I affärsidén ligger att göra profit även på individers och institutioners rädsla för brott, såväl berättigad

som oberättigad, vilket är en stark drivkraft till kontroll- och övervakningsexpansionen. Dessa interna intressen sammanfaller inte alltid med att uppnå effektiv kontroll av brottsligheten. Kontrollindustrin, i synnerhet övervaknings- och informationsteknologin, har en tendens att fokusera på de olika produkternas tekniska effektivitet. De presenterar produkter som ger polisen, men även politiker, förhoppningar om att den tekniska effektiviteten även ska kunna effektivisera brottsbekämpningen. Det finns här en stark tilltro till att den ultimata metoden för att kontrollera brottsligheten är teknisk.

4. *Medias* externa rationalitet ligger i att förmedla information. Men dess intresse att sälja lösnummer samt samla många lyssnare och tittare, och därmed öka intäkterna, leder till en fokusering på dramatiska och exceptionella händelser. Denna selektion av det extrema leder till en skevhet i bilden av brottsligheten. Mellan media och de tre övriga aktörerna finns vidare ett ömsesidigt beroende. Media är i behov av information och de övriga aktörerna behöver nå ut med sina respektive budskap. Media är således såväl aktör som arena.

5. *Experternas* externa rationalitet är att bistå med kunskap. Ofta handlar det om forskare som anlitas av myndigheter och organisationer för att leverera beslutsunderlag. Medias behov av experter som uttalar sig är mycket stort, något som stundtals leder till att epitetet expert inte alltid är liktydigt med kunnande. Till experternas interna rationalitet hör att skaffa sig uppmärksamhet som kan vara till fördel i samband med framtida forskningsansökningar och avancerande i karriären.

Främst är det de fem aktörernas interna rationalitet som bidrar till normaliseringen av det exceptionella. Det förekommer även att enskilda exceptionella händelser exploateras och driver utvecklingen vidare. Dessa för brottsligheten icke representativa händelser normaliseras till att bli ständigt överhängande hot. Många gånger sker nästintill en demonisering av hoten. Det mycket onda ("terrorister", "organiserad brottslighet") legitimerar expansionen av kontrollen. Den grävsta brottsligheten blir därmed trendsättande när det gäller nya tvångsmedel. Det brukar framhållas att endast ett mycket litet antal personer kommer att drabbas. "Vi", det stora flertalet, måste skyddas mot "dem", de fåtaliga brottslingarna. Vidare hävdas att tillämpningen av rättssäkerhetsskäl kommer att vara mycket restriktiv. Men när motmedlen väl är inrättade sker ofta en successiv expansion. Eventuella tidsbegränsningar förlängs och kan i sista hand leda till att det aktuella tvångsmedlet blir permanent samt att tillämpningen utvidgas till att gälla även lindrigare typer av brottslighet. De olika aktörerna (främst politiker, polis och kontrollindustri) drar åt samma håll utifrån sina respektive organisationsegoistiska utgångspunkter. Det uppstår en växelverkan där de ofta förstärker varandra utan att det för

den skall finns någon gemensam bakomliggande plan. Verkligheten är sällan så enkel att det går att hitta lösningen till komplicerade samhälleliga processer i en allomfattande grundkonspiration.

En viktig fråga att ställa är hur många oskyldiga, icke misstänkta personer, vi är beredda att övervaka och kontrollera. Hur många oskyldiga är det värt att kontrollera och övervaka, för att gripa ett visst antal skyldiga? Vad är acceptabelt i en demokrati som värnar fundamentala rättssäkerhetskrav? Är det acceptabelt att hemlig teleavlyssning i mindre än hälften av fallen har haft betydelse för utredningen? I så fall får vi också acceptera att det i mer än hälften av fallen, för 2005 således drygt 400, har drabbat personer som avlyssnats i onödan. Accepterar vi procentsiffran från de tyska undersökningarna att knappt 10 procent av buggningsfallen varit framgångsrika, får vi också acceptera att en mycket stor del av de övriga fallen gällt personer som inte kunnat fällas för brott. Vad det gäller lagförslaget om datalagring ställs frågan på sin spets. Om detta genomförs kommer ett mycket stort antal personers användande av sina teleadresser (telefoner, faxar, datorer) att sparas för eventuell framtida kontroll. Det kommer här att handla om överskottsinformation en masse. Därtill ska läggas förslaget om att få använda hemliga tvångsmedel i preventivt syfte.¹² Enligt förslaget ska hemliga tvångsmedel få användas utanför ramen för en förundersökning. Det var den typen av verksamhet som föranledde hård kritik från säkerhetstjänstkommissionen¹³ och som starkt bidragit till att ett så stort antal svenska medborgare på felaktiga grunder övervakats och registrerats. Förslaget syftar således till att legalisera en om inte direkt lagstridig, så åtminstone hårt kritiserad, praktik. Med andra ord ett typfall av medelnormalisering kategori två.

Efter den 11 september 2001 och bomberna i London sommaren 2005 har en mängd integritetskränkande åtgärder vidtagits i terrorismbekämpningens namn. För svensk del har det bland annat lett till en särskild lag om straff för terroristbrott som inneburit dramatiska straffskärpningar; förslag om drastiskt utökade möjligheter till avlyssning av telefoner och datorer. Därtill har kravet på dubbel straffbarhet vid utlämning på grund av misstanke om brott avskaffats. Denna degradering av rättssäkerhet och integritet till förmån för säkerhet har skett med bristfälligt underbyggda hotbilsresonemang. Det är djupt olyckligt om vi låter enstaka spektakulära fall bli trendsättande för hur rättsstaten ska expandera sina straffprocessuella tvångsmedel. Än mer problematiskt blir det om hotbilderna eller de föreslagna

¹² Prop. 2005/2006:177. Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

¹³ SOU 2002:87 Rikets säkerhet och den personliga integriteten. De svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddande verksamhet sedan år 1945. Förutom detta huvudbetänkande publicerade ytterligare åtta utredningar (SOU 2002:88–95) vilket totalt resulterade i drygt 3300 sidor. För en komprimerad översikt se Flyghed, Janne, In the National Interest? Political control and registration in Norway and Sweden. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, Vol.5, s. 108–124, 2004.

motmedlens lämplighet (effektivitet) är undermåligt underbyggda. Ska grava ingrepp i den grundlagsstadgade integriteten ske på basis av undermåliga hotbildsanalyser och bristfälliga utvärderingar av föreslagna motmedel? Hur många oskyldiga (icke-misstänkta) är det värt att övervaka och kontrollera för att fälla en förövare? Den frågan går det givetvis inte att finna ett slutgiltigt svar på. Men det vore klädsamt om den åtminstone hamnade något högre upp på dagordningen. Dessa frågor måste förutsättningslöst diskuteras om vi ska lyckas hålla brottligheten på en rimlig nivå samtidigt som vi respekterar rättssäkerhet och mänskliga rättigheter.

Avslutningsvis kan det vara lämpligt att erinra om följande citat från straffrättsprofessorn Per Ole Träskman. "Terrorismen kan inte lagstiftas bort. Däremot kan det som kallas rättsstaten lätt förintars genom ny lagstiftning."¹⁴ Något som är värt att beakta generellt och inte enbart beträffande terrorism.

¹⁴ Träskman, Per Ole, Skräckbrottslingar och brottskräck, Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab 1986, s. 461.